

In aanloop naar de conferentie *Kritisch burgerschapsonderwijs in het mbo op 23 januari 2023* delen we elke maand een interview met iemand van de onderzoekswerkplaats.

Aan het woord in november: Reinhilde Duyverman

Beroepen worden steeds complexer. We stellen hogere technische eisen en willen dat werk sneller gedaan wordt. Werknemers worden geacht mee te denken over ethische kwesties. Hoe zit het met de toegankelijkheid en met de privacy? Toch bereiden we mbo'ers slecht voor op dergelijke vragen. Het burgerschapsonderwijs is gericht op aanpassen en socialiseren, ontdekte onderzoeker Laurence Guérin. Het wordt tijd dat we mbo'ers leren om kritisch te zijn. Samen met Daan van Riet nam ze het initiatief voor de Werkplaats Burgerschap: democratisering van kritisch denken. In deze werkplaats werken docenten en onderzoekers uit wo, hbo en mbo nauw met elkaar samen. Na vier jaar komt een einde aan dit NRO-project. In vier interviews blikken we terug en maken we de balans op.

Een geïntegreerde aanpak van burgerschapsonderwijs

- Reinhilde Duyverman over het schoolvak Nederlands en burgerschapsonderwijs

Burgerschapsonderwijs staat vaak los van het vakonderwijs. Een onwenselijke situatie, volgens docent Nederlands Reinhilde Duyverman van ROC Midden Nederland. 'Ik voel meer voor een geïntegreerde aanpak.' Ze ging erover in gesprek met collega's uit mbo, hbo en wo binnen de Werkplaats Burgerschap.

Maatschappij

Het belang van burgerschapsonderwijs staat volgens Reinhilde buiten kijf. 'Welke kant je ook opkijkt in het onderwijs, je komt altijd in aanraking met de maatschappij. We leren onze studenten hoe ze daarin kunnen functioneren, wie ze zelf zijn en welke invloed de maatschappij op hen heeft.' Bij ieder vak zouden daarom elementen van burgerschap aan de orde moeten komen. 'Het mooiste is als je het kunt verweven met je onderwijs.'

Docententeams

In de praktijk blijkt dat echter meestal niet het geval te zijn. Binnen de drievoudige kwalificatie voor het mbo – vakonderwijs, voorbereiden op vervolgonderwijs én burgerschap – komt het laatste onderdeel er nogal bekaaid vanaf. 'Er zijn allerlei pogingen om het beter op de kaart te zetten,' legt Reinhilde uit, 'ook vanuit de politiek, maar die blijven vaak in de beleids sfeer hangen.' Wat zou er dan moeten gebeuren? 'Het moet van onderaf komen, vanuit de docententeams.'

Beroepsthema's

Zelf had ze als docent nooit veel te maken met burgerschapsonderwijs. Dat was vooral het domein van voormalige geschiedenisdocenten. 'Zij hadden een eigen programma, dat in leerjaar 1 werd afgerond. Het onderwijs was zo vormgegeven dat de vakken van elkaar gescheiden waren.' Door een onderwijsvernieuwing binnen het ROC zijn de schotten tussen de vakken inmiddels verwijderd. Een gunstige ontwikkeling: 'We werken nu met beroepsthema's waar burgerschap onderdeel van is.'

Ondersteunende vaardigheden

Verder kijken dan haar eigen vak was een belangrijke reden om zich aan te sluiten bij de Werkplaats Burgerschap. 'Het mooie van de werkplaats is dat we instrumenten ontwikkelen waar collega's in het hele land iets aan hebben. Vanuit mijn vak wilde ik daar een bijdrage aan leveren. Mijn streven is om Nederlands en burgerschap echt te laten samensmelten.' Vaak gaat het daarbij om ondersteunende vaardigheden: goed lezen en betrouwbare bronnen kiezen.

Standpunten en argumenten

'We vragen onze studenten bij de opleiding tot onderwijsassistent bijvoorbeeld om twee weken lang het onderwijsnieuws bij te houden, in het kader van loopbaanbegeleiding,' licht Reinhilde toe. Na een korte presentatie gaan ze in discussie over een prikkelende stelling.' Het gaat er dan om een duidelijk standpunt in te nemen en de bijbehorende argumenten te analyseren. 'Dat zijn vaardigheden die ze ook elders binnen de opleiding moeten laten zien.'

Professionele dilemma's

Binnen de werkplaats ging ze daar verder mee. Ze beschreef onder andere casussen voor de opleiding tot onderwijsassistent over persoonlijke en professionele dilemma's waar studenten mee te maken krijgen. Bijvoorbeeld over een student die invalwerk doet tijdens een stage en daardoor achterloopt met haar eigen opdrachten. 'Door het invalwerk voldoet de student aan een maatschappelijke vraag, maar niet aan de eisen van de opleiding. Hoe ga je daar mee om? Belangrijk is dat de studenten goed naar elkaar luisteren bij het bespreken van dergelijke dilemma's.'

Inspirerend

Overleg met collega's van andere instellingen was een van de grote voordelen van de werkplaats, geeft Reinhilde aan. 'In een Docent Ontwikkel Team (DOT) wisselden we van gedachten met collega's uit andere opleidingen. Ook hadden we contact met instellingen als ROC van Twente. Het was heel inspirerend om met elkaar te bespreken hoe je kritisch denken kan vormgeven.' Vanuit haar eigen opleiding kreeg ze daar de tijd voor: 'Voor de uren van de werkplaats was ik vrij geroosterd.'

Breder perspectief

Het contact met collega's uit hbo en wo verbreedde haar blik. 'Piet van der Ploeg van de Rijksuniversiteit Groningen kijkt vanuit de filosofie naar het burgerschapsonderwijs.' Vanuit een breder perspectief is moeilijk uit te leggen waarom mbo'ers niet aan kritisch denken zouden kunnen doen. Waarom zou dat voorbehouden zijn aan hbo en wo? 'De vooroordelen over mbo'ers zijn onterecht,' benadrukt Reinhilde. 'Ik hoop echt dat er maatschappelijk veel meer waardering voor hen komt.'

Netwerk

Met de nadruk op democratisering van kritisch denken draagt de werkplaats daar het nodige aan bij. Wat moet er gebeuren nu de werkplaats na vier jaar ophoudt te bestaan? 'We moeten ervoor zorgen dat het netwerk in stand blijft en dat we aan de weg blijven timmeren. En elkaar blijven inspireren door mooie voorbeelden van burgerschapsonderwijs met elkaar te delen.' Wat Reinhilde betreft zou de Werkplaats Burgerschap ook zomaar een vervolg kunnen krijgen.

Een geïntegreerde aanpak lijkt geschikt voor versteviging van het burgerschapsonderwijs. Vanuit beroepsthema's kunnen mbo studenten het gesprek over hun rol in de maatschappij aangaan. 'We kunnen daar allerlei werkvormen aan vastknopen, waardoor de studenten echt zelf aan zet zijn met kritisch denken.' Zodat het een vanzelfsprekend onderdeel wordt van het beroepsonderwijs.

Reinhilde Duyverman is docent Nederlands bij de opleiding Pedagogisch Werk en Onderwijs van ROC Midden Nederland.

Kijk voor meer informatie over de onderzoekswerkplaats op www.werkplaatsburgerschap.nl. Op 23 januari 2023 wordt een conferentie georganiseerd in Utrecht. Hier zullen opbrengsten, voorbeelden en geleerde lessen worden gepresenteerd. Ook zijn er werk- en ontwikkelsessies te volgen.

Interview en tekst door Hans Zijlstra.